

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

Valsts reģionālās
attīstības aģentūra

Latvijas
vides
aizsardzības
fonds

LIFE programmas prioritātes 2021

Ikgadējais darba dokuments “LIFE prioritātes Latvijā 2021”

LIFE programma ir Eiropas Komisijas (EK) finanšu instruments vides, dabas un klimata jomā, kura mērķis ir veicināt, aktualizēt, attīstīt un īstenot Eiropas Savienības (ES) vides un klimata politiku, līdzfinansējot projektus ar Eiropas pievienoto vērtību. Uz šo finansējumu, iesniedzot projektu pieteikumus, var pretendēt jebkura juridiskā persona – tai skaitā NVO, uzņēmumi un valsts tiešās pārvaldes iestādes. Lai sagatavotu kvalitatīvu LIFE projekta pieteikumu, nepieciešams laiks un specifiskas zināšanas. Jāņem vērā arī tas, ka LIFE programma pilnveidojas un attīstās ar katru projektu uzsaukumu – pieteikuma vadlīnijas, projekta iesnieguma formas un Vispārējie noteikumi, kas nosaka finanšu un administratīvos noteikumus, tiek mainīti.

Viens no svarīgākajiem priekšnosacījumiem sekmīgam projektam ir atbilstība LIFE Daudzgaļu darba programmā (DDP) un ikgadējos uzsaukumos noteiktajām Eiropas Savienības prioritātēm. LIFE programma, definējot ikgadējās prioritātes, pielāgojas ES vides politikas aktualitātēm. Šī prioritāšu maiņa nozīmē, ka projektu pieteicējiem jāspēj sekot ES vides politikas aktualitātēm, kā arī izprast to plašāku kontekstu, lai spētu izpildīt LIFE programmas prasību – sagatavot LIFE projektus ar augstu ES pievienoto vērtību. LIFE programma pieļauj plašu tēmu klāstu Vides, Dabas un Bioloģiskās daudzveidības, un Klimata pārmaiņu jomas projektu ieviešanai. Plašākai ES un Latvijas nacionālo prioritāšu izpētei un dažādu politikas līmeņu prioritāšu salīdzināšanai nepieciešama kapacitāte un laiks, kas dinamiskajā projekta iesnieguma izstrādes procesā, ne vienmēr tiek atbilstoši prioritizēts. Tomēr, lai saņemtu augstu novērtējumu un pretendētu uz LIFE finansējumu, projekta iesniegumā jāparāda padziļināta izpratne par ES un Latvijas vides jautājumu attīstību. Šajā dokumentā apkopotas tās Latvijas vides un klimata politikas prioritātes, kuru risinājumu ieviešana būtu nozīmīga un to ieviešanā varētu tikt piesaistīts arī LIFE programmas finansējums. Latvijas nacionālās prioritātes vērtētas kontekstā ar ES politikas prioritātēm un LIFE Daudzgaļu darba programmu. Prioritāšu saraksts nav Latvijas atbildīgo institūciju oficiālais viedoklis. Šī dokumenta mērķis ir piedāvāt projektu iesniedzējiem pārskatāmu materiālu, kas rosinātu idejas projekta tēmas izvēlē, kā arī atvieglotu Latvijas un ES līmeņa politikas prioritāšu salīdzināšanu.

Dokuments būs noderīgs kā papildu materiāls gan iesniedzējiem, kas jau izvēlējušies projekta tēmu un vēlas pārliecināties par tās aktualitāti plašākā kontekstā, gan iesniedzējiem, kas vēl tikai apsver iespējamās projektu tēmas. Projekta iesnieguma izstrādes laikā, iesniedzējiem ieteicams konsultēties ar LIFE Atbalsta vienību, kas piedāvā iespēju saņemt bezmaksas konsultācijas un veiksmīgāk sagatavot projektu pieteikumus, kā arī konsultēties ar pieredzējušiem ekspertiem – LIFE programmas mentoriem.

LIFE apakšprogrammas “Daba un bioloģiskā daudzveidība” prioritātes Latvijā

Prioritārie rīcības virzieni/darbības jomas projektiem “Daba un bioloģiskā daudzveidība”:

1. Prioritātes projektiem, kas palīdz sasniegt ES Putnu un Biotopu Direktīvu mērķus

Projekti, kas vērsti uz ES nozīmes sugu un biotopu aizsardzības stāvokļa uzlabošanu, saskaņā ar valstī noteikto Prioritāro rīcību plānu

- Intervences jomā «Vieta dabai» prioritāte tiek piešķirta projektiem, kas vērsti uz esošo Natura 2000 teritoriju aizsardzības mērķu īstenošanu sugām un biotopiem, kuru aizsardzībai šī teritorija izveidota.
- Intervences jomā „Sugu aizsardzība” prioritāte tiek piešķirta projektiem, kuru darbība vērsta uz šo sugu mirstības samazināšanu, ieinteresēto pušu konfliktu novēršanu un sadarbības veicināšanu.
 - o ES Dabas direktīvās iekļauto sugu un biotopu aizsardzības stāvokļa uzlabošanas pasākumus var veikt arī Bioloģiskās daudzveidības projektos dabas atjaunošanas sadaļā.

2. Projekti, kas vērsti uz invazīvo svešzemju sugu apkarošanu

- Projekti, kas apkaro invazīvās sugas (kas saskaņā ar Regulas (ES) Nr. 1143/2014 4. panta 1. punktu ir iekļautas invazīvo sugu sarakstā un / vai invazīvās sugas, kas rada apdraudējumu reģionam vai valstij, saskaņā ar Regulas 12. un 11. pantu).
- Citas invazīvas sugas, kas negatīvi ietekmē ES nozīmes sugu un biotopu aizsardzības statusu.

3. Projekti, kas palīdz sasniegt ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģijas 2030 mērķus

a) Saskaņota aizsargājamo teritoriju tīkla izveide;

- Nosakot vai paplašinot Natura 2000 teritorijas vai valsts aizsargājamās teritorijas un/vai uzlabojot esošās aizsargājamās teritorijas, nodrošinot uz teritoriju balstītu darbību ilgtspēju, t.sk., ekoloģisko koridoru ierīkošana, kas samazina antropoloģisko slodzi u.c. draudus, veicinot aizsargājamo teritoriju noturību, ilgtspēju un savienojamību;
- Uzlabojot esošo aizsargājamo teritoriju aizsardzības līmeni, aizsargājot ES primāros un vecos mežus. Alternatīvas pieejas, kas nodrošina līdzvērtīgu ilgtspēju, piemēram, “privātās zemes saglabāšanas” pieeja, OECM utt. (ar nosacījumu, ka darbības atbilst īpaši aizsargājamo teritoriju kritērijiem, par kuriem vienojusies Komisija un dalībvalstis).

b) ES dabas atjaunošanas mērķu īstenošana sugām un biotopiem;

Bioloģiskās daudzveidības stratēģijā 2030. gadam ir noteikts šāds biotopu un sugu mērķis : līdz 2030. gadam nodrošināt visu aizsargājamo biotopu un sugu saglabāšanas tendenci un stāvokļa nepasliktināšanos. Turklāt dalībvalstīm būs jānodrošina, ka vismaz 30% sugu un

biotopu, kas pašlaik nav labvēlīgā stāvoklī, stāvokļa uzlabošanas, tādēļ: prioritāte tiek piešķirta projektiem, kas ir vērsti uz šādu valsts saistību īstenošanu, izmantojot starpvalstu vai pārrobežu pieejas.

c) Degradētu un ar oglekli bagātu ekosistēmu atjaunošana; novērst un samazināt dabas katastrofu sekas;

Saskaņā ar ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģiju degradētu un ar oglekli bagātu ekosistēmu teritorijas (piemēram, primārie un vecie meži, kūdrāji, pļavas, mitrāji u.c.) ir jāatjauno līdz 2030. Gadam.

- Atjaunot degradētas un / vai ar oglekli bagātas ekosistēmas. Attiecībā uz mežiem tas ietver projekta darbības, kuru mērķis ir atjaunot meža sākotnējo struktūru un sastāvu.
- Atjaunošanas darbības, lai veicinātu dabas katastrofu (piemēram, plūdu) novēršanu vai to ietekmes mazināšanu.
- Zaļās un zilās infrastruktūras ieviešana saskaņā ar ES vadlīnijām, kā arī citiem uz dabu balstītiem risinājumiem un atjaunošanas darbībām, kas palīdzētu novērst vai mazināt dabas katastrofu sekas.

d) Mežu veselības uzlabošana;

Saskaņā ar ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģiju 2030. gadam būtu jāturpina un jāattīsta bioloģiskajai daudzveidībai labvēlīga mežsaimniecības prakse:

- «Tuvāk dabai mežsaimniecības» prakse, ar kuru mēģina sasniegt pārvaldības mērķus ar minimālu cilvēku iejaukšanos, apvienojot dabas saglabāšanu ar ekonomiskajiem mērķiem.

e) Apputeksnētāju skaita samazināšanās novēršana;

Projekti, kas pozitīvi ietekmē apputeksnētāju kopienas (tikai savvaļas apputeksnētāju sugas. Netiek atbalstītas rīcības attiecībā uz medus bitēm).

f) Lauksaimniecības zemju «atdošana» dabai (ciktāl to nenosdz KLP Stratēģiskie plāni);

Lai nodrošinātu vietu savvaļas dzīvniekiem, augiem, apputeksnētājiem un dabīgiem kaitēkļu iznīcinātājiem, ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģijā ir iekļauta apņemšanās atjaunot vismaz 10% lauksaimniecības zemes, ietverot buferjoslas, dabīgās pļavas, dzīvžogus, kokus, dīķus u.c. - projekti, kas demonstrē un izplata novatoriskas pieejas agroekosistēmu bioloģiskās daudzveidības ainavu atjaunošanai, dodot labumu gan lauksaimniekiem, gan dabai (piemēram, augsnes erozijas un noplicināšanas novēršana, gaisa un ūdens filtrēšana u.c).

g) Pilsētu teritoriju apzaļumošana;

ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģijas 2030. gadam mērķis ir novērst bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu pakalpojumu, ko sniedz pilsētu zaļās zonas, samazināšanos:

- veselīgu un bioloģiski daudzveidīgu ekosistēmu atjaunošana pilsētu zaļajās zonās;
- zaļās infrastruktūras un uz dabu balstītu risinājumu izstrāde, kas dod ievērojamu labumu bioloģiskajai daudzveidībai, vienlaikus piedāvājot risinājumus pilsētu problēmām un palielinot iedzīvotāju piekļuvi dabai.

h) Dabas vērtības mērīšana;

ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģijā 2030. gadam teikts, ka bioloģiskā daudzveidība ir labāk jāintegrē sabiedrības un uzņēmējdarbības lēmumu pieņemšanā visos līmeņos: - Projekti, kuru rezultātā tiek efektīvi uzskaitīta, mērīta un integrēta bioloģiskās daudzveidības vērtība lēmumu pieņemšanas procesā, izmantojot Komisijas izstrādātās vadlīnijas, metodes, kritērijus un standartus.

LIFE apakšprogrammas “Aprites ekonomika un dzīves kvalitāte” prioritātes Latvijā

LIFE "Aprites ekonomika un dzīves kvalitāte" prioritārās jomas mērķi ir:

- Mainīt veidu, kā materiāli izstrādājumi un produkti (t.sk. plastmasa) tiek ražoti, patērēti, remontēti, atkārtoti izmantoti, pārstrādāti un apsaimniekoti, galveno uzmanību pievēršot produktu dzīves ciklam. Projektiem, kas iesniegti šajā prioritārajā jomā jāveicina pāreja uz aprites ekonomikas modeli, jo īpaši piemērojot, izstrādājot un atkārtojot labāko tehnoloģiju, praksi un risinājumus, kas pielāgoti konkrētām vietējām teritorijām un apstākļiem, izmantojot integrētas pieejas atkritumu hierarhijas piemērošanai un atkritumu apsaimniekošanas un novēršanas plānu īstenošanai (t.sk. jūras atkritumu).
- Projekti atvieglo pāreju uz ilgtspējīgu, energoefektīvu un klimata noturīgu aprites ekonomiku, aizsargā, atjauno un uzlabo vides kvalitāti.

Aprites ekonomika	Dzīves kvalitāte
Resursu atgūšana no atkritumiem, lai paātrinātu pāreju uz apritveida, klimat neitrālu, ilgtspējīgu un toksiskas vielas nesaturošu ekonomiku, kurā: • pēc iespējas ilgāk ekonomikā tiek maksimāli palielināta produktu, materiālu un resursu vērtība; • produktu ražošana ir ilgtspējīga; • tiek samazināta atkritumu rašanās un kaitīgu vielu klātbūtne.	Ilgtspējīga saimniekošana, kuras pamatā ir ilgtermiņa dabas resursu aizsardzība, videi draudzīga preču ražošana un pakalpojumu sniegšana, lai novērstu vai samazinātu nelabvēlīgo ietekmi un veselību un vidi, un tās ekosistēmām. • Ūdeņi; • Gaisa kvalitāte un troksnis; • Augsne; • Ķīmisku vielu pārvaldība.

Dokumenti, kurus iespējams izmantot pamatojot projekta aktualitāti un tēmu:

- EK «Jauns aprites ekonomikas rīcības plāns. Par tīrāku un konkurētspējīgāku Eiropu»(2020)
- Rīcības plāns pārejai uz aprites ekonomiku 2020. – 2027. gadam
- Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2021.-2028.gadam

- Atkritumu rašanās novēršanas valsts programma
- Preču otrreizējas izmantošanas un labošanas pakalpojumu attīstības programma

Būtiskākie mērķi, kas izriet no ES direktīvām:

- 2035. gads - poligonos apglabāto sadzīves atkritumu īpatsvars ir ne vairāk kā 10 % no kopējā radīto sadzīves atkritumu daudzuma;
- Sadzīves atkritumu pārstrādes palielināšana 2035. gads - vismaz 65 % pēc masas;
- Līdz 2023.gada 31.decembrim bioloģiskie atkritumi ir vai nu atdalīti un pārstrādāti rašanās vietā, vai savākti dalīti (nav sajaukti ar citiem atkritumu veidiem) visā valstī;
- Pārtikas atkritumi, pārtikas zudumi - jāsamazina;
- Izveidota dalītas savākšanas sistēmas vismaz papīram, metālam, plastmasai un stiklam (šodien) un līdz 2025.gada 1.janvārim tekstilatkritumiem.

Būtiskākās dokumentos definētās atkritumu plūsmas:

- Sadzīves bīstamie atkritumi - mājtsaimniecībās radušies bīstamie atkritumi, to savākšanas sistēmas
- Būvniecības atkritumi (būvniecības objektos un mājtsaimniecībās)
- Elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi, nolietotas baterijas un akumulatori
- Plastmasu atkritumi
- Nolietotas riepas

“Aprites ekonomika un dzīves kvalitāte” jomas prioritātes

1. Resursu atgūšana no atkritumiem

Novatorisku risinājumu ieviešana, lai veicinātu pārstrādātu materiālu, sastāvdaļu vai produktu pievienoto vērtību šādās jomās:

- elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu dalīta savākšana un pārstrāde;
- bateriju un akumulatoru atsevišķa savākšana un pārstrāde;
- nolietotu transportlīdzekļu un nolietotu kuģu demontāža un pārstrāde;
- būvatkritumu pārstrāde, ēku nojaukšana, šķirojot materiālus;
- plastmasas šķirošana un pārstrāde;
- bioatkritumu dalīta savākšana un pārstrāde;
- tekstilizstrādājumu savākšana un pārstrāde;
- kompozītmateriālu un daudzslāņu materiālu pārstrāde;
- kritisko izejvielu atgūšana no atkritumiem;
- iepakojuma šķirošana un pārstrāde.

2. Resursu atgūšana no materiāliem

Novatorisku risinājumu ieviešana bīstamo vielu saturošu atkritumu identificēšanai, izsekošanai, atdalīšanai un novēršanai, atkritumu pārstrāde ar pievienoto vērtību un droša bīstamo vielu apglabāšana. Prioritāte vielām, kuras tiek uzskatītas par viskaitīgākajām videi un cilvēku veselībai.

3. Aprites ekonomika un vide

Uzņēmējdarbības un patēriņa modeļu ieviešana, atbalstot vērtību ķēdes (prioritāri, kas noteiktas jaunajā ES aprites ekonomikas rīcības plānā), lai samazinātu vai novērstu resursu izmantošanu, iekļaujot vienu vai vairākus no šiem veidiem:

- **Vides risinājumu ieviešana** (ieskaitot aprites dizainu), lai uzlabotu izturību, labošanu, atkārtotu lietošanu, pārstrādi un pārstrādāto materiālu izmantošanu jaunos produktos. Šo risinājumu mērķis ir samazināt ietekmi uz vidi, ņemot vērā tādus aspektus, kā dzīves cikla pieeja, videi draudzīgs iepakojums un izejvielu izsekojamība sastāvdaļās un produktos.
- Risinājumi, lai **veicinātu produktu ilglietojamību**, atkārtotu izmantošanu un remontu, ieskaitot modernizāciju un atjaunošanu.
- **Produktu kā pakalpojumu risinājumi** un citi uzņēmējdarbības modeļi vai tehnoloģijas, lai optimizētu resursu un aktīvu izmantošanu.
- **Rūpnieciskā simbioze** un aprites vērtību ķēžu izveide (labāka resursu izsekošanas, ražošanas pārpalikumu vai blakusproduktu materiālu vadība) visā rūpniecības nozarē.
- **Produktu digitālās pases**. Prioritāte tiks piešķirta projektiem, kas samazina vai novērš ietekmi uz vidi, negatīvo ietekmi vienkārši nenovirzot citur vai uz citiem produkta dzīves cikla posmiem. Projektos, kas attiecas uz atkritumu rašanās novēršanu, kā daļu no aktivitātēm būtu jāvelta iedzīvotāju iesaistei.
- **New European Bauhaus (NEB) iniciatīva** - vides, ekonomikas un kultūras projekts, lai apvienotu dizainu, ilgtspēju, pieejamību un palīdzētu sasniegt Eiropas Zaļā kursa mērķus:
 - Projekti, kas vērsti uz jaunu būvju ietekmes uz vidi visaptverošu samazināšanu
 - Projekti, kas vērsti uz aprites rajonu veidošanu, lai veicinātu pilsētu ekonomiku, vienlaikus veicinot pilsētu un teritoriju atjaunošanos
 - Bioloģiskajai daudzveidībai draudzīgas prakses demonstrēšana ēku enerģētiskai izolācijai, novatoriskas arhitektūras pieejas savvaļas dzīvniekiem draudzīgām būvēm

4. Gaiss

Projektu fokuss - uz gaisa piesārņotāju, īpaši PM, NOx un / vai amonjaka, samazināšanu (Co2 samazināšana – Klimata apakšprogramma), kā arī galvenā uzmanība jāpievērš pilsētu teritorijām, kas aptver iespējami daudz cilvēku.

Prioritārie rīcības virzieni/darbības jomas projektiem:

- Gaisa kvalitātes uzlabošana un cieto daļiņu (PM) emisijas samazināšana vietās:
 - ar lielu cietā kurināmā izmantošanu (biomasas, ogļu) mājas apkurei;
 - ar lielu PM emisiju no celtniecības, karjeru izstrādes, derīgo izrakteņu ieguves vai citām putekļu radīšanas darbībām.
- Ilgtspējīga autotransporta mobilitāte, kuras mērķis ir gaisa piesārņotāju emisiju samazināšana
 - tīrāka braukšana;
 - tīrāki vai elektriski darbināmi divriteņu vai trīsriteņu transportlīdzekļi un / vai saistīto infrastruktūras vajadzību analīze un ieviešana;
 - bezemisiju transportlīdzekļu novatoriska izmantošana;

- o alternatīvu degvielu novatoriska izmantošana;
- o novatoriskas transportlīdzekļu modernizēšanas programmas;
- o alternatīvā piedziņas tehnoloģija;
- o novatoriskas tehnoloģijas, lai samazinātu nolietojuma radītās emisijas (piemēram, bremzes, riepas, ceļa segums);
- o lielas ietekmes satiksmes sistēmas (piemēram, zemas emisijas zonas un ceļu shēmas) novatorisku loģistikas vai pasažieru mobilitātes platformu izmantošana
- Amonjaka, metāna un PM emisiju samazināšana lauksaimniecībā
- Piesārņojuma novēršanas un mazināšanas metožu piemērošana, kas Rūpniecisko emisiju direktīvā ir dēvētas par jaunām metodēm (PM_{2,5}, NO_x, SO₂, NH₃ un / vai NMGOS, ko rada rūpnieciskas iekārtas).

5. Ūdeņi

Būtiskākie politikas plānošanas dokumenti ūdeņu jomā:

- Daugavas, Gaujas, Lielupes un Ventas upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāni 2016.-2021.gadam
- Daugavas, Gaujas, Lielupes un Ventas upju baseinu apgabalu plūdu riska pārvaldības plāni 2016.-2021.gadam

Prioritārie rīcības virzieni/darbības jomas projektiem:

- **Ūdens kvalitāte un kvantitāte**
 - o Cilvēku (pilsētu) un / vai lauksaimniecības izcelsmes barības vielu un organiskā piesārņojuma integrēta pārvaldība, tieši novēršot piesārņojumu;
 - o Novatoriski risinājumi ķīmisko piesārņotāju radītās slodzes samazināšanai ūdens vidē (samazinot prioritāro vielu un citu ķīmisko vielu emisijas to rašanās vietā, identificējot upes baseinam raksturīgos piesārņotājus. Vēlams iekļaut arī citus piesārņotājus, piemēram, farmaceitiskie preparāti un (mikro) plastmasa;
 - o Plūdu un / vai sausuma riska pārvaldības darbību īstenošana uz dabu balstīti risinājumi, kas sastāv no dabīgiem ūdens aiztures pasākumiem, kas palielina ūdens iefiltrēšanos un uzglabāšanu un piesārņotāju noņemšanu, izmantojot dabiskus procesus. Novatoriski profilakses un aizsardzības instrumenti un paņēmieni politikas atbalstam, zemes izmantošanas plānošanai, riska samazināšanai;
 - o Novatorisku ūdens taupīšanas pasākumu īstenošana, lai samazinātu kvantitatīvo un kvalitatīvo spiedienu uz ūdensobjektiem / resursiem. Tas ietver pasākumus pārmērīgas ūdens ieguves samazināšanai, ņemot vērā aprites ekonomikas pasākumus.
- **Jūras un piekrastes apsaimniekošana**
 - o Novatorisku risinājumu (rīku, tehnoloģiju vai prakses) izmantošana, lai nodrošinātu jūru, okeānu un to piekrastes aizsardzību un saglabāšanu, veicinot ilgtspējīgas cilvēku darbības jūras vidē, ar mērķi mazināt cilvēku radītās slodzes uz jūras vidi, pievēršot uzmanību vienai no zemāk minētajām tēmām

- zemūdens troksnis;
- jūras piesārņotāji (prioritāte – novērst nevis attīrīt);
- jūras gultnes traucējumi un bojājumi pārzveja un / vai nejauša piezveja;
- barības vielu un organisko vielu noplūde no lauksaimniecības
- **Ūdensapgādes pakalpojumi**
 - Novatorisku tehnoloģiju un rīku izmantošana dzeramā ūdens un pilsētas notekūdeņu attīrīšanas sistēmām:
 - resursu ziņā efektīvu procesu izmantošana ūdensapgādes pakalpojumu sniegšanai;
 - aktivitātes, lai mazinātu piesārņotāju klātbūtni dzeramā ūdens un / vai notekūdeņu attīrīšana atkārtotai izmantošanai, kas var nodrošināt visaugstāko drošības līmeni (t.sk. noņemt vīrusus, baktērijas)
 - Efektīva ūdens pakalpojumu sniegšana laukos dzīvojošajiem iedzīvotājiem;
 - Ūdensapgādes pakalpojumu efektivitātes uzlabošana:
 - (alternatīvās) ūdensapgādes, notekūdeņu attīrīšanas, atkārtotas izmantošanas koncepcijas;
 - kontroles metodes un tehnoloģijas, lai samazinātu piesārņotāju (piemēram, farmaceitiskie preparāti, nanodaļiņas, tekstilšķiedras) un / vai patogēnu daudzumu ūdenī;
 - sistemātiskas pieejas, lai izvairītos no ūdens, enerģijas un resursu zuduma rūpnieciskajā ražošanā un / vai ūdensapgādes pakalpojumu sniegšanā.

6. Augsne

Prioritārie rīcības virzieni/darbības jomas projektiem:

Augsnes kvalitātes aizsardzības pasākumu īstenošana, kas

- veicina pāreju uz ilgtspējīgu augsnes un zemes apsaimniekošanas praksi, ievieš novatoriskas augsnes un zemes apsaimniekošanas metodes, ar mērķi novērst nelabvēlīgu ietekmi (erozija, piesārņojums, augsnes zudums);
- palīdz sagatavoties ārkārtējiem laika apstākļiem un apkarot pārtuksnešanos, tādējādi palielinot lauksaimniecības un tūrisma nozaru noturību pret klimata draudiem (plūdiem, augsnes eroziju un sausumu), palielinot efektīvu uz dabu balstītu risinājumu ieviešanu augsnes veselības atjaunošana, aizsardzība, uzlabošana un augsnes degradācijas, tostarp augsnes zuduma novēršana, ar novatorisku darbību palīdzību;
- uztur augsnes auglību un augsnes bioloģisko daudzveidību, atjauno tās pēc piesārņošanas un nodrošina augsnes labvēlīgu ietekmi uz ūdens kvalitāti;
- piemēro rentablus izpēti, novērtēšanas un sanācijas risinājumus gan punktveida, gan difūzajam augsnes piesārņojumam;
- ievieš ilgtspējīgu augsnes un zemes apsaimniekošanas praksi, kas paredzēta CO₂ atdalīšanai
- pielieto rentablus risinājumus slēgtajām zonām.

7. Ķīmiskās vielas

Prioritārie rīcības virzieni/darbības jomas projektiem:

Bīstamo sekojošu vielu ietekmes uz cilvēku veselību novēršana un samazināšana:

- Vietas, kas identificētas kā bīstamas (REACH) (rada endokrīnās sistēmas darbības traucējumus);
- Nanomateriāli;
- Biocīdie produkti un / vai pesticīdi u.c. , ieviešot drošas un ilgtspējīgas inovācijas, izstrādājot pieejas ķīmiskajām vielām, materiāliem un izstrādājumiem un veicinot pakāpenisku tādu vielu atcelšanu, kas rada apdraudējumu.

Ķīmisko vielu ražošanas un izmantošanas ietekmes novēršana un samazināšana visā vērtību ķēdē, lai veicinātu:

- Zaļo un digitālo / viedo tehnoloģiju attīstību;
- Bīstamus materiālu aizstāšanu;
- No bīstamām vielām brīvu rūpniecisko ražošanu un atbildīgu ķīmikāliju izmantošanu ar maznozīmīgu ietekmi uz vidi.

Digitālas inovācijas un progresīvi rīki, lai izvairītos no izmēģinājumiem ar dzīvniekiem.

Risinājumu ieviešana izstrādājot, komercializējot un piedāvājot drošas un ilgtspējīgas vielas, materiālus un produktus.

8. Troksnis

Projekti, kas īstenoti pilsētu teritorijās un aptver maksimāli daudz cilvēku.

Prioritārie rīcības virzieni/darbības jomas projektiem:

- Trokšņa samazināšana blīvi apdzīvotās pilsētu teritorijās (būtiska trokšņa līmeņa samazināšana) (izmantojot inovatīvas, zema trokšņa līmeņa virsmas, segumus un / vai riepas, materiālus, kuru dzīves cikla izmaksas ir salīdzināmas ar standarta, šobrīd izmantojamiem materiāliem)
- Dzelzceļa satiksmes vai lidostu radītā trokšņa samazināšanas metožu izstrāde, ieviešana.

9. Vides pārvaldība

Projekti valsts pārvaldes lēmumu pieņemšanas un atbalstam uzlabot valsts pārvaldes spēju īstenot visaptverošu vides redzējumu, pārvaldot, pārbaudot, ieviešot vides plānus, programmas un iniciatīvas. Institucionālās sadarbības veicināšana.

Prioritārie rīcības virzieni/darbības jomas projektiem:

- Uzvedības maiņa un izpratnes veicināšanas iniciatīvas

Svarīgi –projekta mērķauditorijas ģeogrāfiskā darbības joma, uzvedības maiņas pierādīšana un tieša mērķauditorijas iesaiste.

Vides problēmām jābūt tieši saistītām ar vienu vai vairākām prioritātēm, kas iekļautas:

1. Eiropas Zaļais kurss- ilgtspējīgākas pārtikas, enerģijas, mobilitātes un ēku sistēmu izveide

2. Aprites ekonomikas plāns - atkritumu rašanās novēršana un samazināšana, ilgtspējīga ražošana, ilgtspējīgi produkti, pakalpojumi un uzņēmējdarbības modeļi nozarēs, kas izmanto lielāko daļu resursu
3. Nulles piesārņojuma plāns- ilgtspējīgu ķīmisko vielu lietošana un apsaimniekošana, gaisa kvalitātes uzlabojumu veicināšana

LIFE apakšprogrammas “Klimata pārmaiņu mazināšana un pielāgošanās klimata pārmaiņām” prioritātes Latvijā

LIFE 2021-2027.gada Klimata apakšprogrammas mērķi ir:

1. Attīstīt, demonstrēt un popularizēt novatoriskas metodes un pieejas, lai sasniegtu Savienības tiesību aktu un klimata politikas mērķus, un veicināt zināšanu bāzi un labākās prakses piemērošanu;
2. Atbalstīt attiecīgu Savienības tiesību aktu un politikas izstrādi, īstenošanu, uzraudzību un izpildi klimata jomā, tostarp uzlabojot pārvaldību visos līmeņos, jo īpaši palielinot publisko un privāto dalībnieku spējas un iesaistot pilsonisko sabiedrību;
3. Veicināt veiksmīgu tehnisku un ar politiku saistītu risinājumu plašu ieviešanu, lai īstenotu attiecīgos Savienības tiesību aktus un rīcību klimata jomā, atkārtojot rezultātus, integrējot saistītos mērķus citās politikas jomās un valsts un privātā sektora praksē

Klimata apakšprogrammas prioritārās jomas, kurās iesniedzami projekti un to sasniedzamie mērķi:

1. Klimata pārmaiņu mazināšana – veicināt sociāli taisnīgu un ilgtspējīgu pāreju uz klimatneitrālu ekonomiku līdz 2050. gadam un ES emisiju samazināšanas mērķa 2030. gadam sasniegšanu vismaz 55% apmērā salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni.
2. Pielāgošanās klimata pārmaiņām – sasniegt ilgtermiņa redzējumu jaunajai ES stratēģijai par pielāgošanos klimata pārmaiņām, t.sk ES būs pret klimatu izturīga sabiedrība. 2050. gadā , kas ir pilnībā pielāgota klimata pārmaiņu nenovēršamajām sekām; – stiprināt pielāgošanās spējas, noturību un mazināt ievainojamību saskaņā ar Parīzes nolīgumu un ierosināto Eiropas Klimata likumu.
3. Klimata pārvaldība un informācija – Atbalstīt ES tiesību aktu un politikas izstrādi, īstenošanu, uzraudzību un izpildi klimata pārmaiņu jomā, veicinot klimata pārmaiņu mazināšanu un/vai pielāgošanos, ietverot pārvaldības uzlabošanu veidojot valsts un privāto dalībnieku spējas un iesaistot pilsonisko sabiedrību.

Rīcības virzieni/darbības jomas prioritārajā jomā “Klimata pārmaiņu mazināšana”

- Siltumnīcefekta gāzu (SEG) samazināšana sektoros, kuras nav ietvertas Emisiju tirdzniecības sistēmā (ETS), tostarp fluorētu siltumnīcefekta gāzu un ozonu noārdošo

vielu emisiju samazināšana, to alternatīvo metožu izmantošana, otrreizējā izmantošana un pārstrāde;

- Transporta nozares pārejas uz nulles-emisiju mobilitāti veicināšana;
- Emisiju tirdzniecības sistēmas (ETS) darbības uzlabošana, kas ietekmē enerģijas un SEG emisiju rūpniecisko ražošanu – inovatīvie un izmaksu efektīvas tehnoloģijas un procesi, TRL – no 4-5 uz 8-9;
- Energoefektivitātes un atjaunojamo enerģijas resursu pasākumi, kas nav iekļauti LIFE Tīrās enerģijas apakšprogrammā;
- Atbalsts ilgtspējīgai zemes, mežu, augsnes, jūras un okeānu apsaimniekošanas praksei (ne-ETS), kas ietver oglekļa dioksīda (CO₂) emisiju samazināšanu un piesaisti.

Rīcības virzieni/darbības jomas prioritārajā jomā “Pielāgošanās klimata pārmaiņām”

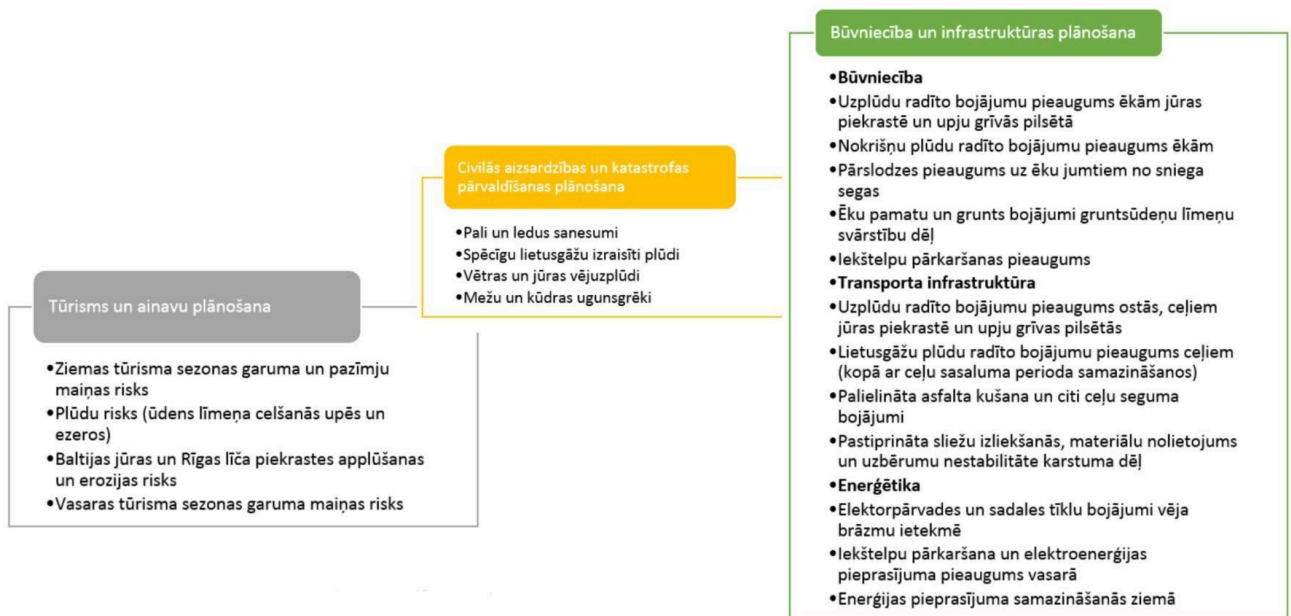
- Pielāgošanās politikas izstrāde, valsts, pašvaldību un nozaru pielāgošanās stratēģiju un plānu pilnveidošana;
- Mūsdienīgu rīku un risinājumu izmantošanas, pielāgošanās klimata pārmaiņām modelēšanas un risku novērtēšanas uzlabošana, veicināšana un paplašināšana;
- Dabā balstīti risinājumi zemes, piekrastes un jūras ekosistēmu apsaimniekošanā (zili zaļās infrastruktūras izmantošana, plūdu un krasta erozijas novēršanas risinājumi);
- Pieejas un risinājumi pilsētu un reģionu pielāgošanai klimata pārmaiņām (Mēru pakta dokumentu izstrāde, klimata izmaksu un ieguvumu novērtējums, digitālo risinājumu pielietošana pašvaldībās, atbalsts izglītības un apmācību iniciatīvām)
- Infrastruktūras un ēku klimata drošība/klimatizturības un klimatnoturības risinājumiem (pilsētvides ilgtspējīgas vides plānošana un risinājumi, kas ietver transporta, enerģijas un telekomunikācijas jautājumus, veselības aspektus, ūdens un atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūru vai ēkas, zili zaļās infrastruktūras izmantošanu, dabā balstītus risinājumus);
- Klimatnoturības risinājumu izstrāde lauksaimniecības, mežsaimniecības nozarēs, Natura 2000 teritoriju un citu zemju apsaimniekotājiem (mitrāju aizsardzība un atjaunošana);
- Ūdens apsaimniekošana (pieejas un risinājumi, lai nodrošinātu stabilu un drošu augstas kvalitātes saldūdens piegādi, novērstu sausumu, samazinātu ūdens patēriņu);
- Gatavības nodrošināšana ārkārtējiem laika apstākļiem;
- Finanšu instrumenti, inovatīvie risinājumi un publiskā-privātā sadarbība apdrošināšanas un zaudējumu datu apkopošana (labās prakses piemēru noteikšana un veicināšana, dabas katastrofu riska iestrāde apdrošināšanā, daudzpusējā dialoga veicināšana)

Rīcības virzieni/darbības jomas prioritārajā jomā “Klimata pārvaldība un informācija”

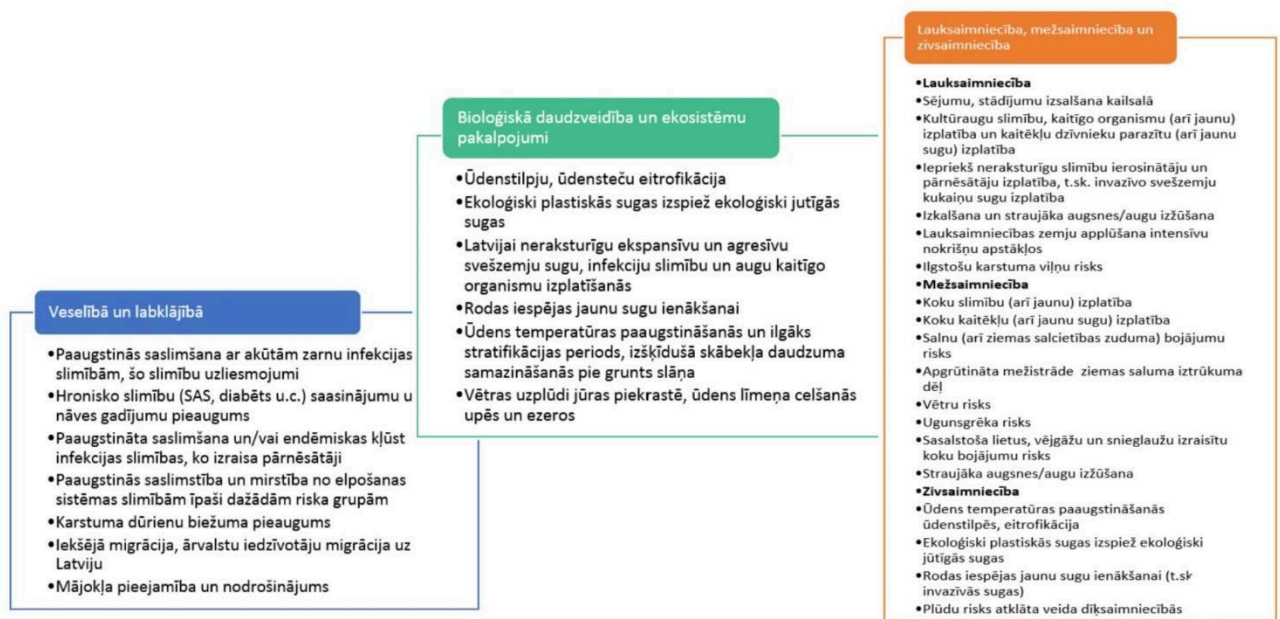
- Atbalsts Eiropas Klimata pakta īstenošanai, kas ietver uzvedības maiņas veicināšanu un zināšanas un izpratnes uzlabošanu;
- Uzvedības maiņas, resursu un energoefektivitātes pasākumu iniciatīvu nepieciešamība (marķējumu pielietošana plašākā mērogā, sertificēšana);
- Informatīvo sabiedrības izpratnes veicināšanas pasākumi par klimata mazināšanas un pielāgošanās klimata pārmaiņām jautājumu risināšanas nepieciešamību;
- Klimata mazināšanas un pielāgošanās jautājumu integrēšana ES ilgtspējīgo finanšu sistēmā;

- Nacionālo kapacitāšu celšana un starpinstitucionālās sadarbības veicināšana siltumnīcefekta gāzu uzraudzības, uzskaites un ziņošanas uzlabošanā un politikas īstenošanas uzraudzības, novērtēšanas jomā;
- Nacionālo klimata un enerģētikas stratēģiju un plānu izstrāde līdz 2030.gadam un īstenošana, ieskaitot ilgtermiņā stratēģijas līdz 2050.gadam;
- SEG emisiju uzskaites un klimata pārmaiņu mazināšanas pasākumu zemes izmantošanas sektorā izstrāde un īstenošana.
- Esošas ES ETS sistēmas novērtējums;
- Kapacitātes celšanas, izpratnes veicināšana gala lietotāju vidū, kā fluorēto SEG emisiju izplatīšanas ķēdes posmos, un darbinieku apmācības par klimatom draudzīgo alternatīvu izmantošanu;
- Klimata politikas plānošanas dokumentu ieviešanas uzraudzība , novērtējums, pēc ieviešanas (ex-post) novērtējums.

Klimata pārmaiņu riski Latvijā

Klimata pārmaiņu riski Latvijā

Būtiskākie politikas plānošanas dokumenti klimata jomā:

- Parīzes nolīgums;
- Eiropas Savienības OMA stratēģija 2050.gadam;
- Eiropas Zaļais kurss;
- Vides politikas pamatnostādnes 2021-2027. Gadam;
- Latvijas stratēģija klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050. Gadam;
- Latvijas nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.-2030.gadam (NEKP);
- Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plāns laika periodam līdz 2030.gadam.

LIFE apakšprogrammas “Pāreja uz tīru enerģiju” prioritātes Latvijā

Galvenais apakšprogrammas mērķis ir veicināt pāreju uz energoefektīvu, uz atjaunojamiem enerģijas avotiem balstītu, klimatneitrālu un noturīgu ekonomiku, finansējot koordinācijas un atbalsta darbības visā Eiropā, kas palīdz pārvarēt tirgus šķēršļus, iesaistot daudzas ieinteresētās puses, daudzus dalībniekus, tostarp vietējās un reģionālās publiskās iestādes un bezpeļņas organizācijas, kā arī iedzīvotājus.

Apakšprogrammas “Pāreja uz tīru enerģiju” mērķi:

- attīstīt, demonstrēt un popularizēt inovatīvus paņēmienus, metodes un pieejas, lai sasniegtu Eiropas Savienības (ES) tiesību aktu un politikas mērķus attiecībā uz pāreju

uz ilgtspējīgu atjaunojamo enerģiju un paaugstinātu energoefektivitāti, kā arī veicināt zināšanu bāzi un labākās prakses piemērošanu;

- atbalstīt attiecīgo ES tiesību aktu un politikas izstrādi, īstenošanu, uzraudzību un izpildi attiecībā uz pāreju uz ilgtspējīgu atjaunojamo enerģiju vai paaugstinātu energoefektivitāti, tostarp uzlabojot pārvaldību visos līmeņos, jo īpaši palielinot valsts un privāto dalībnieku spējas un iesaistīšanos pilsoniskā sabiedrībā;
- paātrināt plaša mēroga veiksmīgu tehnisku un ar politiku saistītu risinājumu ieviešanu, lai īstenotu attiecīgos ES tiesību aktus par pāreju uz atjaunojamo enerģiju vai paaugstinātu energoefektivitāti, atkārtojot rezultātus, integrējot saistītos mērķus citās politikas jomās un valsts sektora un privātā sektora praksē, nodrošinot investīciju mobilizēšanu un finansējuma pieejamības uzlabošanu.

Būtiskākie politikas plānošanas dokumenti "Pāreja uz tīru enerģiju" jomā:

ES politika ilgtspējīgas enerģijas jomā:

- Eiropas Zaļais kurss;
- Enerģētikas Savienība (2030. gada enerģētikas un klimata mērķi);
- Eiropas Savienības 2050. gada ilgtermiņa dekarbonizācijas stratēģija.

Apakšprogramma Pāreja uz tīru enerģiju Tematiskās jomas:

- 1. Nacionālas, reģionālas un vietējas politikas ietvara izveidošana, lai atbalstītu pāreju uz tīru enerģiju:**
 - cilvēku spēju attīstīšana valsts iestādēs (inovatīvas apmācību programmas, kontaktbiržas, sadarbības tīklu veidošana un atbalsta pakalpojumu attīstība, kopīgas labas prakses zināšanu bāzu veidošana);
 - atbalsts ES tiesību aktu, stratēģiju un pamatnoteikumu īstenošanai, veicinot Nacionālo enerģētikas un klimata plānu un/vai citu plānu un stratēģiju rezultātu sasniegšanu;
 - atbalstīt darbības, ar kurām praksē ievieš noteikumus, kas iekļauti Eiropas tiesību aktos par tīru enerģiju.
- 2. Tehnoloģiju ieviešanas paātrināšana, digitalizācija, jauni pakalpojumi un uzņēmējdarbības modeļi un ar tiem saistīto profesionālo prasmju uzlabošana tirgū:**
 - atbalsts ēku, rūpniecības un terciāro nozaru dekarbonizācijai, veicinot inovatīvu risinājumu ieviešanu tirgū, tostarp digitalizāciju, atbilstoši klimata neitralitātes mērķim;
 - jaunu pievienotās vērtības pakalpojumu un inovatīvu uzņēmējdarbības modeļu izstrāde;
 - tehnoloģiju un inovatīvu risinājumu ieviešana kopā ar pasākumiem, kas vērsti uz šķēršļu novēršanu to ieejai tirgū, tostarp atbalsts jaunu prasmju un sistēmu attīstībai (sertifikāti, tehnoloģiskie un netehnoloģiskie standarti, utt.).

3. Privātā finansējuma piesaistīšana ilgtspējīgai enerģētikai:

- dažādu kapitāla plūsmu pieejamības veicināšana (pievēršoties gan finanšu piedāvājumam, gan pieprasījumam un efektīvi izmantojot publiskos līdzekļus);
- inovatīva finansējuma piedāvājuma izstrāde (datu vākšana, metodoloģija un uz pierādījumiem balstīta riska pārvaldība; ilgtspējīgu ieguldījumu definīcijas un mērījumu saskaņošana; inovatīvu finansēšanas mehānismu, produktu, pakalpojumu un prakses izstrāde; projektu un ieguldījumu standartizācija un apkopošana; procesa vienkāršošana ieguldītājiem).

4. Atbalsts vietējo un reģionālo investīciju projektu izstrādei:

- pašvaldības iestāžu un privāto investoru kvalifikācijas paaugstināšana;
- dialoga veicināšana ar finanšu sektoru, lai nodrošinātu ilgtspējīgus ieguldījumus enerģētikā, tostarp pielāgotus pasākumus no fosilā kurināmā vai oglekļa ietilpīgiem procesiem atkarīgiem reģioniem;
- energoefektīvu būvdarbu, piegāžu un pakalpojumu publisko iepirkumu uzlabošanas veicināšana;
- atbalsts projektu īstenošanā.

5. Iedzīvotāju iesaistīšana pārejā uz tīru enerģiju:

- iedzīvotāju iesaistīšana un izglītošana, lai veicinātu iedzīvotāju, jo īpaši jaunākās paaudzes, izpratni par enerģiju un ilgtspējīgu rīcību enerģijas jomā;
- atbalsts ilgtspējīgām enerģijas kopienām un citām iedzīvotāju iniciatīvām jaunu energopakalpojumu un sociālo inovāciju īstenošanai;
- atbalsts darbībām, kas veicina gudru risinājumu izmantošanu mājāsaimniecībās, lai mazinātu enerģijas patēriņu.